

Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 159, арк. 1, 2, 7. 19. Там само, спр. 160, арк. 1, 3, 6. 20. Там само, спр. 293, арк. 1–11, 15. 21. Там само, спр. 292, арк. 14. 22. Там само, спр. 1082, арк. 24. 23. Там само, спр. 489. 24. Там само, спр. 301, арк. 22–23. 25. Там само, спр. 156, арк. 54–55. 26. Там само, спр. 157, арк. 6 г, 13–13 зв. 27. Там само, спр. 295, арк. 5, 6, 15. 28. Там само, спр. 2857. 29. Там само, спр. 2861. 30. Там само, спр. 2859. 31. Там само, спр. 1769, арк. 22, 24 б. 32. Там само, спр. 2925, 2930. 33. Там само, спр. 2931, 2932, 2933. 34. Там само, спр. 2855, арк. 7. 35. Там само, спр. 2860, арк. 8. 36. Там само, спр. 2847, арк. 11. 37. Галузевий державний архів Служби безпеки України, ф. 16, оп. 33, спр. 10, арк. 159. 38. Держархів Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 5646, арк. 11–53. 39. Там само, спр. 388, арк. 88, 89 зв., 92. 40. Там само, спр. 987, арк. 122. 41. Там само, спр. 452, арк. 29. 42. Архів Управління Служби безпеки у Рівненській області (далі – АУ СБУ в Рівненській обл.), ф.-п., спр. 21521, арк. 167–186. 43. АУ СБУ в Рівненській обл., ф.-п., спр. 15162, т. 3., арк. 219–219 зв. 44. Там само, спр. 22224. 45. Держархів Рівненської обл., ф. Р. 2771, оп. 2, спр. 961, арк. 19. 46. Там само, спр. 32. 47. Там само, спр. 2673, арк. 17. 48. Там само, спр. 291–296; 319; 334; 347–349; 362–363; 373; 395; 445; 449; 493; 509; 535; 555; 563–565; 572; 597; 642; 779–780; 782; 788; 790; 840; 940; 979; 986; 995; 1000; 1096; 1098; 1123–1124; 1128; 1135; 1149.

Татьяна Самсонюк

ОСОБЕННОСТИ ВЕДЕНИЯ СЛЕДСТВИЯ ПО ДЕЛАМ ПОЛЯКОВ, АРЕСТОВАН НА ТЕРРИТОРИИ РОВЕНЩИНЕ В 1939–1941 ГГ.

В статье сделана попытка, на основании статистических данных, по половому, возрастному, профессиональному признаку, исследовать особенности ведения следствия по делам поляков, арестованных советскими карательно-репрессивными органами на территории 4 декабря 1939 вошла в состав Ровенской области. Основное внимание сосредоточено на алгоритме производства следствия, осуществляемого местными органами НКВД: оформление документов следствия, допросы заключенных, свидетелей, вынесения приговоров и др.

Ключевые слова: Ровенская область, НКВД, поляки, аресты, следствие, допросы, приговоры.

Tatiana Samsoniuk

SPECIFICS OF THE INVESTIGATION INTO THE POLES ARRESTED IN THE TERRITORY OF ROVNO REGION IN 1939-1941.

This article is an attempt, on the basis of statistical data on sex, age, profession, explore the features of investigating Poles arrested by Soviet punitive and repressive authorities in the territory December 4, 1939 joined the Rivne region. It concentrates on the algorithm, an investigation, carried out by local NKVD: paperwork investigation, interrogation of prisoners, witnesses, sentencing and more.

Key words: Rivne region, NKVD (the Office of the National Committee of Internal Affairs), Poles, arrests, investigation, interrogations, and verdicts.

УДК 94(477)

Сергій Стельникович

СПОРТИВНЕ ЖИТТЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКО-ВІННИЦЬКОГО РЕГІОНУ В ПЕРІОД НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

У статті аналізується специфіка спортивного життя на окупованих нацистами територіях Житомирської і Вінницької областей (у генеральному окрузі "Житомир"). Визначено, що дозвіл фашистів на розвиток спорту зумовлювався необхідністю організації спортивного дозвілля для окупаційних військ. Для фашистів був також важливим пропагандистський аспект. На початку нацистської окупації спортивне життя з метою фізичної підготовки української молоді організовувалося за ініціативи визвольного руху. У період Другої світової війни серед усіх видів спорту найбільшого розвитку набув футбол.

Ключові слова: Житомирсько-Вінницький регіон, нацистська окупація, спортивне життя, фізична підготовка, футбол.

Особливість суспільно-політичної ситуації на території Житомирсько-Вінницького регіону (генерального округу "Житомир") у перші місяці нацистської окупації зумовила розвиток спортивного життя. З одного боку, його налагодження окупаційною владою допускалося для організації спортивного дозвілля для німецьких військових та військових союзних їм армій. З іншого

боку, як констатується у поодиноких тематичних дослідженнях, німецька влада намагалася використати спорт із пропагандистсько-політичною метою, передусім для антирадянської агітації [1, с. 20].

Об'єктивне та всебічне вивчення спортивного життя в Україні періоду Другої світової війни розпочалося лише останнім часом. На сьогодні у вітчизняній історіографії найбільш комплексний аналіз цієї проблематики провів В. Гінда. Розглядаючи розвиток українського спорту за часів нацистської окупації 1941–1944 рр., учений певну увагу приділяє окремим населеним пунктам генерального округу "Житомир" [1–4; 5, с. 712–727]. Серед вітчизняних дослідників, які також зверталися до питання розвитку спорту на Житомирщині, зокрема крізь призму діяльності самостійницького руху, необхідно назвати В. Жилюк [6] та І. Ковальчука [7]. У інших роботах, наприклад, іноземного ученого К. Бергофа, представлена лише загальна картина становища спорту в Україні, першочергово у Києві, за часів нацистської окупації [8, с. 206]. Отож, поза увагою науковців залишилося питання розвитку спортивного життя у межах окремої адміністративно-територіальної одиниці райхскомісаріату України – генерального округу "Житомир".

Завданням пропонованого дослідження є розгляд спортивного життя на окупованих фашистами українських територіях Житомирської і Вінницької областей, які стали основою генерального округу "Житомир".

Ініціатива організації різних форм спортивного життя у перші тижні німецько-радянської війни йшла від націоналістичних організацій ОУН(Б) й ОУН(М) та місцевих українських органів влади, діяльність яких у цей час контролювалася самостійницьким рухом. Для націоналістів легалізована спортивно-фізкультурна робота сприймалася як можливість фізичної підготовки української молоді. Представники похідних груп ОУН(Б) та ОУН(М), одразу після вступу німецьких військ, у різних населених пунктах Житомирщини спільно із організацією місцевих органів влади, розпочали створювати молодіжні організації "Січ" [9, арк. 30, 43 зв.; 10, арк. 7; 11, арк. 35] або окремі спортивні товариства [9, арк. 55]. Окрім іншого, їх завданням було охоплення націоналістичними впливами місцеву молодь через спортивні організації та військовий вишкіл. На Вінниччині такі завдання в основному покладалися на культурно-просвітницькі товариства "Просвіта". Теоретично розвиток спорту у регіоні міг відбуватися і в рамках діяльності вінницького "Союзу українського націоналістичного студентства" [12], хоча джерельна база цього безпосередньо не підтверджує. Порівняно, найбільшого розвитку спортивне життя досягло у великих містах Житомирського генерального округу – Житомирі, Вінниці та Бердичеві.

Відповідно до статуту Житомирського обласного українського клубу (офіційна назва обласної мельниківської організації "Січ" – примітка автора) [13, арк. 61 зв.], затвердженого 26 листопада 1941 р., до його складу разом із культурно-освітнім входив спортивний відділ. Останній включав акробатичну, важкоатлетично-штангістську секції, гурток французької боротьби і боксу, фехтувальний гурток, футбольну, волейбольну, баскетбольну команди тощо [14, арк. 18]. 29 листопада 1941 р. склад спортивного відділу дещо видозмінили: із важкоатлетично-штангістської секції виокремлювався гурток штангістів та організовувався гурток важкої і легкої атлетики, утворювався шахматно-шашковий гурток та лижна секція. У цей же час на постійній основі до різних секцій спортивного відділу залучено 17 професійних спортсменів, із яких 10 – в акробатичний гурток, 4 – до гуртка французької боротьби та боксу [14, арк. 28–28 зв.]. На початку 1942 р. до акробатично-циркової групи (реорганізований акробатичний гурток) входило 5, до футбольної команди – 25 та до інших спортивних секцій – 46 осіб [14, арк. 48 зв.].

Із причин відсутності належного розвитку усіх заявлених видів спорту у довоєнний час, наприклад, фехтування чи боксу, наявність деяких гуртків мала суто формальний характер. Їх розвиток міг бути стриманий і окупаційною владою, а також відсутністю відповідної матеріально-технічної бази. Так, у газеті "Українське слово" від 7 серпня 1941 р. міститься інформація про те, що серед запланованих секцій спортивного відділу українського клубу Житомира передбачалася наявність мото-вело групи [15]. Але, очевидно, через специфічні матеріально-технічні труднощі організувати цей відділ не вдалося. Певною мірою індивідуальне забезпечення житомирян спортивним знаряддям упродовж літа-осені 1941 р. могло відбуватися через магазин "Спорт", який розміщувався у місті по вул. Герінга, 35 (перейменована німцями на початку окупації вул. Миської Ради; нині – вул. Михайлівська – примітка автора) і мав два відділи – культтоварів та спортивний. Особливо значна кількість спорттоварів стосувалася зимових видів спорту [16]. Відомості про функціонування магазину "Спорт" у Житомирі у подальшому відсутні.

У Вінниці організація офіційної фізкультурної роботи відбувалася при культурно-освітньому відділі Вінницького міського управління. У першу чергу розпочалося формування футбольних та волейбольних команд, які мали зустрічатися із командами вермахту [17]. Міська секція фізкультури та спорту спільно зі створенням футбольної команди, організувала зал для спортивних занять у зимовий період та розпочала підготовку лижно-ковзанярської бази на території міського парку. За

деякою інформацією, восени 1941 р. у Вінниці були спроби провести міський чемпіонат із шахів та шашок [1, с. 23, 115]. Спортивний майданчик був наявний у відкритому 11 липня 1942 р. міському парку [18].

За ініціативи культурно-освітнього відділу міського управління у Вінниці проводилася організація семінарів для підготовки шкільних учителів фізкультури [17]. Адже фізкультура, як навчальний предмет, була уведена до навчальних планів українських початкових та середніх шкіл на 1941–1942 н. р. Згодом, на території генерального округу “Житомир”, фізкультура була замінена гімнастикою. У 5–7 кл. вона становила 1 год. тижнево [19, арк. 1–6].

Нацистське керівництво намагалось контролювати розвиток українського спорту. Усі заходи, які проводилися обласним українським клубом у Житомирі, затверджувалися міською й польовою комендатурами, а згодом і штадткомісаром [14, арк. 48 зв.]. 9 березня 1942 р. райхскомісар Е. Кох повідомляв житомирського генерального комісара К. Клемма, що “Січ”, як національний український рух, завданням якого був фізичний розвиток українського юнацтва, “є небезпечним з огляду поліції безпеки” [20, арк. 39]. Останнє застереження Е. Коха стосувалося не молодіжних організацій “Січ”, створених бандерівцями й мельниківцями, а українського національного партизанського з’єднання Т. Бульби-Боровця – “Поліської Січі”. Для унеможливлення нелегальної фізичної підготовки української молоді у рамках діяльності Житомирського обласного клубу (“Січ”) у травні 1942 р. заборонено існування будь-яких добровільних гуртків, передбачалася наявність лише професійних та напівпрофесійних працівників на штатних робочих посадах [14, арк. 109]. У інших містах окупаційна влада більш лояльно ставилася до добровільних спортивних організацій. У Бердичеві, з дозволу гебітскомісара, у червні 1942 р. розпочалася організація добровільного спортивного товариства “Геркулес” [21]. До того наприкінці 1941 р. у Бердичеві діяла збірна футбольна команда міста.

Українським спортивним товариствам намагалися протистояти об’єднання фольксдойче, зокрема нацистський “Союз молоді” (“Гітлерюгенд”). У Житомирі ця організація, активним учасником якої був Анатолій Альбуль, організувала футбольні матчі. А. Альбуль висловлював бажання створення у місті “організації молоді, яка повинна завадити “Січі” [9, арк. 68–68 зв.].

Серед різних видів спорту найбільшого розвитку на окупованій території набув футбол. Один із перших футбольних матчів, який носив товариський характер, між українцями та німцями відбувся 17 серпня 1941 р. у Житомирі. Тоді українська команда товариства “Січ” прогала німецьким військовим з рахунком 1–6 [22]. У Бердичеві перший футбольний матч між збірною футболістів міста та німецьких військових також пройшов у серпні 1941 р. і закінчився перемогою команди окупаційних військ із рахунком 6–2 [23]. У Вінниці перші задокументовані футбольні матчі українсько-німецького протистояння, результати яких, однак, невідомі, проходили 25 та 27 вересня 1941 р. [1, с. 23].

Найбільша кількість футбольних матчів між українцями та німецькими військовими зафіксована у Житомирі, як адміністративному центрі генерального округу. У місті окрім, власне, команди “Січі”, відповідно до повідомлень місцевої преси, при українському клубі уже із серпня 1941 р. функціонували команди “Тризуб” та “Сокіл” [24–25]. Упродовж 11 липня 1941 р. – 22 січня 1942 р. у Житомирі проведено 15 українсько-німецьких футбольних матчів [14, арк. 48 зв.]. Дослідник цього питання В. Гінда припускав, що за весь період окупації міста – до кінця грудня 1943 р. проведено близько 25 футбольних ігор [1, с. 135; 3, с. 108; 4, с. 202]. Практично в усіх матчах перемогу здобували німецькі військові. На думку ученого, головна причина поразок українців полягала у тому, що у Житомирі, як і в інших містах регіону, до війни не розвивався професійний футбол і до складу команд не входили професійні гравці. У тих же містах, де місцеві футбольні команди мали у своєму складі переважно професіоналів, в основному перемагали українці [4, с. 202].

На території генерального округу “Житомир” більшість футбольних матчів між українськими збірними та командами окупаційних військ проходили упродовж літа-осені 1941 р. Уже до кінця року, після утворення цивільної адміністрації, частина місцевих команд припинила своє існування. Подібна ситуація, приміром, проявилася у Бердичеві [26]. У подальшому, футбольні команди німецьких військових протистояли не лише українським збірним, а й одна одній та командам інших окупаційних збройних утворень, зокрема поліції. Лише у Бердичеві до середини 1942 р. відбулося декілька таких футбольних поєдинків [27].

Одним із видів спортивного життя, легітимізованого окупаційною владою, була циркова акробатика. Якщо у випадку футбольних баталій німці були їх безпосередніми учасниками, то відвідування у якості глядачів акробатичних вистав виступало для них формою культурного дозвілля. Акробатичний гурток, який діяв при українському клубі у Житомирі, систематично проводив вечори циркової програми [14, арк. 48 зв.; 28–29]. Циркові виступи у рамках концертів клубу в основному проходили спільно із виступами мистецьких творчих сил у приміщенні

українського клубу по вул. Герінга, 12 [29]. Для літньої роботи дирекція українського клубу зверталася до штадткомісара Ф. Магаса із проханням закріпити за клубом приміщення місцевого цирку [14, арк. 65].

Отже, певного розвитку на початку німецької окупації Житомирсько-Вінницького регіону набуло спортивне життя. Воно було дозволене німцями з метою організації спортивного дозвілля для власних військових та із пропагандистських причин. Для фізичної підготовки місцевої молоді налагодженням фізкультурно-спортивної роботи, зокрема, у рамках діяльності організацій "Січ", займалися українські націоналістичні формування. Досить активно у цьому напрямку діяла житомирська обласна "Січ" мельниківців (обласний український клуб). Окупаційна адміністрація регіону не була зацікавлена у розвитку різних видів спорту та постійно його контролювала. Найбільшого ж піднесення в українсько-німецьких спортивних змаганнях отримав футбол.

Список використаних джерел

- Гінда В. Український спорт під нацистською свастикою (1941–1944 рр.) / В. Гінда. – Житомир: Рута, 2012. – 500 с.
- Гінда В. В. Організація спортивного життя в окупованій німцями Україні (1941–1944 рр.) / В. В. Гінда // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: історія. – Вінниця, 2009. – Вип. 16. – С. 72–77.
- Гінда В. Житомирський спорт за нацистської окупації / В. Гінда // Волинські історичні записки: зб. наук. праць. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – Т. 10. – С. 106–111.
- Гінда В. Українсько-німецьке футбольне протистояння в Україні (на матеріалах окупаційної преси) / В. Гінда // Сторінки воєнної історії України: зб. наук. статей. – К., 2009. – Вип. 12. – С. 201–212.
- Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст.: історичні нариси. Кн. 1 / [редкол.: В. А. Смолій (голова), Г. В. Боряк, Ю. А. Левенець та ін.]. – К.: Наукова думка, 2010. – 734 с.
- Жилюк В. М. Діяльність ОУН та УПА на Житомирщині у 1941–1955 рр. / В. М. Жилюк. – Рівне: Волинські обереги, 2008. – 308 с.
- Ковальчук І. В. Політично-військові і соціально-економічні складові діяльності ОУН та УПА на території Житомирської і західних районів Київської областей (військова округа "Гютюнник") у 1941–1943 рр.: дис. ... канд. іст. наук: спец. 07.00.01 / І. В. Ковальчук. – К., 2012. – 286 с.
- Беркгоф К. Жнива розпачу: життя і смерть в Україні під нацистською владою / К. Беркгоф. – К.: Критика, 2011. – 455 с.
- Держархів Житомирської обл., ф. Р-1151, оп. 1, спр. 2, 179 арк.
- Держархів Житомирської обл., ф. Р-1151, оп. 1, спр. 15, 10 арк.
- Там само, спр. 16, 67 арк.
- Вінницькі вісті. – 6 листопада 1941.
- Держархів Житомирської обл., ф. Р-5013, оп. 2, спр. 22996, 136 арк.
- Там само, ф. Р-1152, оп. 1, спр. 11, 174 арк.
- Українське слово. – 7 серпня 1941.
- Перемога. – 9 жовтня 1941.
- Вінницькі вісті. – 12 вересня 1941.
- Вінницькі вісті. – 16 липня 1942.
- Держархів Житомирської обл., ф. Р-1153, оп. 1, спр. 36, 8 арк.
- Там само, ф. Р-1151, оп. 1, спр. 14, 49 арк.
- Нова доба. – 27 червня 1942.
- Українське слово. – 21 серпня 1941.
- Нова доба. – 19 серпня 1941.
- Українське слово. – 31 серпня 1941.
- Українське слово. – 11 вересня 1941.
- Нова доба. – 2 травня 1942.
- Нова доба. – 21 червня 1942.
- Голос Волині. – 28 січня 1942.
- Голос Волині. – 25 лютого 1942.

Сергей Стельникович

СПОРТИВНАЯ ЖИЗНЬ НА ТЕРРИТОРИИ ЖИТОМИРСКО-ВИННИЦКОГО РЕГИОНА В ПЕРИОД НАЦИСТСКОЙ ОККУПАЦИИ

В статье анализируется специфика спортивной жизни на оккупированных нацистами территориях Житомирской и Винницкой областей (в генеральном округе "Житомир"). Определено, что разрешение немцев на развития спорта обуславливалось необходимостью организации спортивного досуга для оккупационных войск. Для немцев был также важным пропагандистский момент. В начале нацистской оккупации спортивная жизнь с целью физической подготовки украинской молодежи организовывалась по инициативе освободительного движения. В период Второй мировой войны среди всех видов спорта наибольшего развития достиг футбол.

Ключевые слова: Житомирско-Винницкий регион, нацистская оккупация, спортивная жизнь, физическая подготовка, футбол

Sergiy Stelnykovych

SPORTING LIFE IN THE TERRITORY OF THE ZHYTOMYR AND VINNYTSIA REGION DURING THE NAZI OCCUPATION

In this article the specificity of sporting life in Nazi occupied areas of the Zhytomyr and Vinnytsia region are analyzed (in Zhytomyr general district). Determined that permission of the Germans to

development of sport explained need of sports entertainment for the occupying forces. For the Germans was also an important propaganda point. At the beginning of the Nazi occupation sporting life for the purpose of physical training Ukrainian youth was organized of the liberation movement. During the Second World War all sports the greatest development was football.

Key words: Zhytomyr and Vinnytsia Region, Nazi occupation, sporting life, physical training, football.

УДК 94(477)

Сергій Іванов

ТАБОРИ РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ НА ВОЛИНІ У РОКИ НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

У статті проаналізовано систему таборів радянських військовополонених на Волині у роки німецької окупації. Особливу увагу приділено ідеологічним принципам нацистської політики щодо полонених червоноармійців; участі вермахту у знищенні військовополонених; умовам утримання бранців; національній сегрегації, що проводилася гітлерівцями у таборах; ставленню місцевого населення до полонених. Загальні висновки підкріплено фактами із історії окремих таборів. У дослідженні використано низку джерел – архівні матеріали, опубліковані документи, спогади очевидців.

Ключові слова: радянські військовополонені, табори військовополонених, Волинь, ідеологія, пропаганда.

Актуальність теми зумовлюється зростанням уваги до регіональних досліджень у сучасній історичній науці. Вивчення історії окремих земель та регіонів дає можливість глибшого розуміння специфіки загальноісторичних процесів.

Наукова новизна полягає у тому, що у публікації, на основі детального аналізу літератури, архівних матеріалів, спогадів очевидців, проаналізовано функціонування системи таборів для радянських військовополонених на Волині у роки німецької окупації.

Об'єктом аналізу є табори радянських військовополонених, які знаходилися на території Волині в період німецької окупації.

Предмет дослідження – умови утримання полонених червоноармійців.

Мета публікації – дослідити функціонування таборів радянських військовополонених на Волині у 1941–1944 рр.

Завданнями, поставленими у статті, є: охарактеризувати ідеологічні засади нацистської політики щодо військовополонених; проаналізувати особливості функціонування системи таборів військовополонених на Волині; розкрити ставлення місцевого населення до полонених червоноармійців.

Джерельна база статті включає у себе матеріали ЦДАГО України [22–23] і Держархіву Рівненської області [21–26], збірники документів [3; 6; 13; 24; 25; 32], спогади очевидців [27–31]. Деякі із зазначених джерел публікуються вперше.

Певні аспекти досліджуваної проблематики проаналізовано у працях вітчизняних та іноземних науковців: М. Єріна, Г. Хольного [1], Р. Еванса [2], К. Штрайта [4], В. Левикіна, Т. Пастушенко [5, с. 116–125; 12, с. 18–28; 17, с. 340–385], В. Зюсса, Д. Зюсса [7], В. Косика [8], К. Беркгофа [9], В. Берковського [10, с. 29–50], В. Мазурка [11, с. 804–810], М. Ковалю [14], О. Смилова [15], Т. Снайдера [16], О. Маринченка [18, с. 59–91], М. Куницького [19], О. Пагірі [20], С. Макаруча [33]. Позитивно оцінюючи доробок названих дослідників, потрібно зазначити, що певні аспекти цієї теми усе ще залишаються недостатньо розробленими. Тому увага до неї є не випадковою.

Війна проти СРСР розглядалася німецьким керівництвом, як "расово-ідеологічна війна на знищення", вирішальна боротьба двох ідеологій і рас. Г. Гімлер називав війну проти СРСР неминучим результатом протиріч "між німецьким рейхом і недолюдями". Згідно із його розпорядженням, масовим тиражем видана брошура "Унтерменш" ("Недолюдина"). "Недолюдина" у розумінні націонал-соціалістів – це "страшна тварина..., що має лише риси обличчя, наближені до людини, а в духовному відношенні стоїть нижче будь-якого звіра. У душі цієї істоти панує жахливий хаос..., інстинктивне бажання знищення, примітивне жадання, неприхована підлість". Керуючись расовою ідеологією, А. Гітлер вимагав від керівництва вермахту відмовитися від усіх традиційних понять про лицарську війну та загальноприйнятих правил ведення воєнних дій. Червоноармієць розглядався як ідеологічний, смертельний ворог націонал-соціалізму [1, с. 13–15].